

Maailmanperintökohteet

Taustat, sisältöjä, käytön ohjaaminen
säädöksillä, sopimuksilla ja ohjeistoissa

6.6.2024

Kirsti Kovanen

Maailmanperinnön juuret

Lähtökohta oli isojen kohteiden, Abu Simbelin ja Venetsian, pelastaminen ja kansainvälinen vastuu ja apu.

Luettelot perustettiin 1972, kohteita alettiin hyväksyä sopimuksen perusteella 1978.

1972 maailmanperintösopimus

- Valtioilla on paljon velvollisuuksia – tunnistaminen, suojelu, esittely ja siirtäminen tuleville sukupolville
- Koskee ihmisen tekemiä tai luonnon ja ihmisen tekemiä töitä, arkeologisia paikkoja, joilla on erityinen yleismaailmallinen arvo historiallisesta, esteettisestä, etnologisesta tai antropologisesta näkökulmasta.
- Luonnon piirteet koostuvat fyysisistä tai biologisista muodostumista tai niiden ryhmistä, joilla on erityinen yleismaailmallinen arvo esteettisestä tai tieteellisestä näkökulmasta; luonnon paikat tai tarkkaan määrätyt luonnon alueet joilla on erityinen yleismaailmallinen arvo tieteen, suojelun tai luonnonkauden näkökulmasta.

Sopimuksen siivet

Sopimukseen on liittynyt 195 sopimusvaltiota.

Unescon menestystarina – taustalla on sen laaja käyttöönotto maailmassa ja merkittävä rooli rauhanrakentajana, kehityksen edistäjänä ja elinolosuhteiden parantamisen välineenä – siinä toimii paikallisen ja kansainvälisen yhdistämisen dynamiikka.

Keskeisiä toimijoita ovat maailmanperintökomitea, maailmanperintö-keskus, 3 neuvonantajajärjestöä, ICOMOS, IUCN ja ICCROM, maailmanperintökohteiden hallinnot ja hoitotahot monine osallistujineen sekä laaja yleisö.

Ajan mittaan maailmanperinnöstä on kasvanut systeemi. Sopimuksella on lippulaivaluonne: se on kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelun ja käytäntöjen globaali edelläkävijä (esim. kulttuurimaisemat, HUL, systeemiajattelu perinnön hoidossa).

Joitakin tunnuslukuja

Luettelossa on 1199 kohdetta 168:ssa valtiossa, joista 933 kulttuuri- ja 227 luontokohdetta, 39 sekakohdetta,

48 ylikansallista, 56 vaarantunutta (DL), 3 kohdetta on poistettu listalta.

Lisäksi yli 1700 kohdetta on kansallisilla aielistoilla 189:ssa valtiossa

Budjetit - WHF 5,8 milj. USD (+ julkaisut ja muu rahoitus)

Verkkosivukäyntejä oli muutama vuosi sitten maailmanperintökeskuksen sivuilla 1, 1 milj./kk.

Yliopistotason opetusta maailmanperinnöstä on ainakin 6:ssa yliopistossa eri puolilla maailmaa.

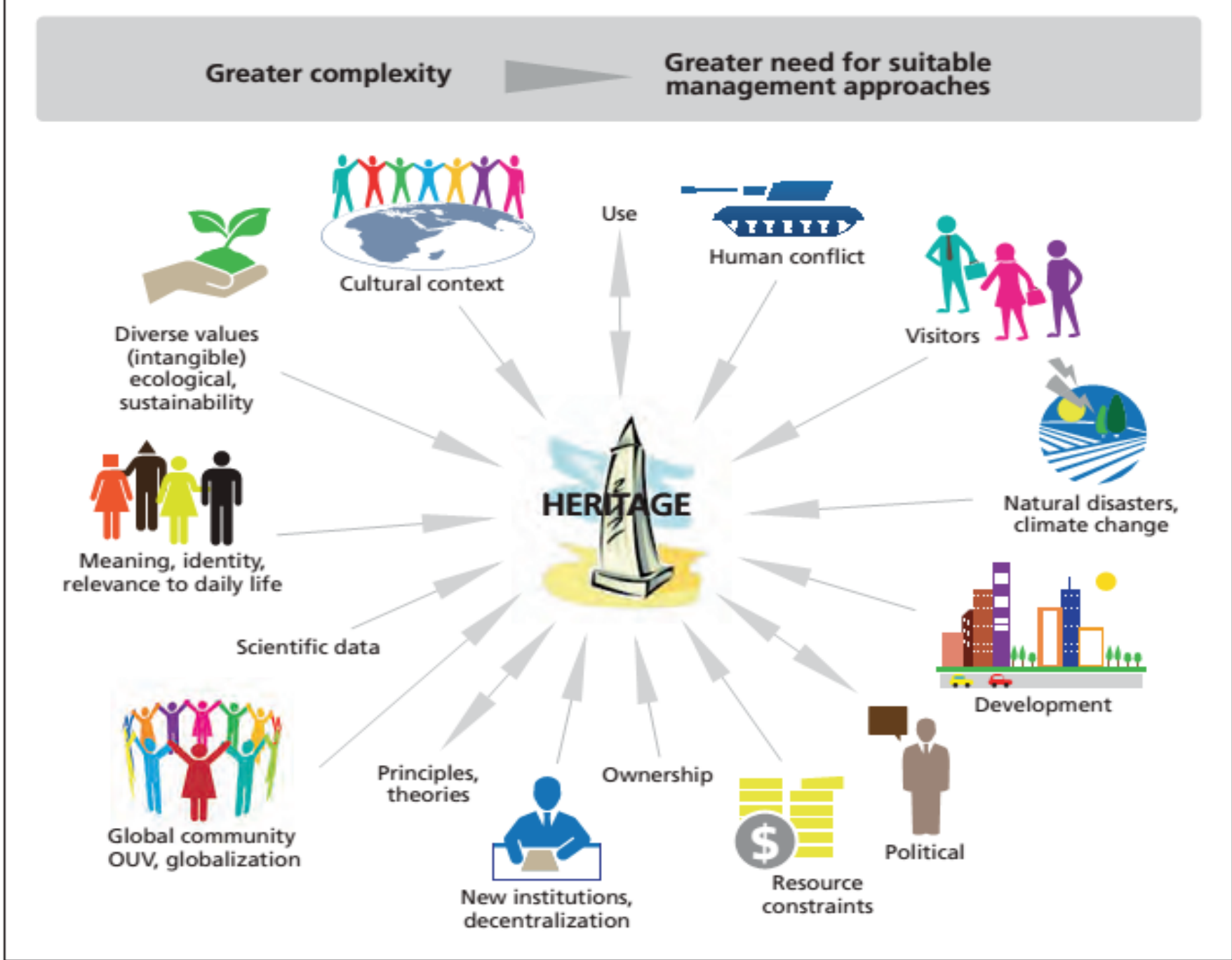

Diagram 2: Some examples of old and new issues in heritage management

Kehityslinjoja matkan varrella

Luetteloiden lisäksi tehdään analyyskejä luettelon sisällöstä, sen kattavuuksista ja puutteista, ja niistä johtuen politiikkoja ja strateginen toimintasuunnitelma *Global Strategy*. Sen tavoitteena on **edustava, tasapainoinen ja uskottava luettelo**, tuoreimmat politiikat koskevat mm. kestävästä kehityksestä, ilmastonmuutosta ja alkuperäiskansoja. Strategian toteutumista seurataan.

Itse luettelo on edelleen vahvasti painottunut Euroopan kohteisiin ja kulttuurikohteisiin. Kulttuuriperintökohteet ovat painottuneet historialliseen arkkitehtuuriin (erityisesti keskiaikaan), ja uskontojen rakennuksiin (kirkot) > Gap Report 2004 > vähitellen on omaksuttu 1:n esityksen politiikka ja aliedustettujen alueiden, kulttuurien ja kategorioiden suosiminen.

Kohteiden luonne on muuttunut matkan varrella: erilliset luonto- ja kulttuurikohteiden kriteerit on yhdistetty (i – x), kulttuurimaisemat tulivat mukaan 1990-luvulla, ohjeistot ovat nykyisin yhteiset kulttuuri- ja luontokohteille.

Luettelon täydentäminen uusilla kohteilla jatkuu, vaikka tahti on hidastunut (1 uusi esitys/maa/vuosi). Nimeämisten valmistelussa on käynnissä siirtymäaika kaksivaiheiseen arviointiin, siihen siirrytään kokonaan v. 2027.

5 C:tä politiikkojen perustana

1 **Credibility** Strengthen the Credibility of the World Heritage List:

Maailmanperintöluettelon uskottavuuden edistäminen ja varmistaminen

2 **Conservation** Ensure the effective Conservation of World Heritage Properties:

Kohteiden suojelun ja hyvän hoidon turvaaminen

3 **Capacity building:** Promote the development of effective Capacity building in States Parties:

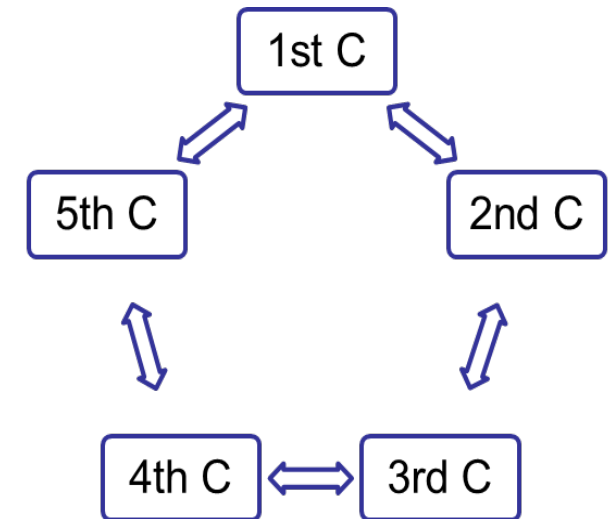
Osaamisen ja voimavarojen kasvattaminen ja tukeminen maailmanperintökohteiden hallinnassa ja hoidossa

4 **Communication** Increase public awareness, involvement and support for World Heritage through Communication:

Maailmanperintötietoisuuden, yleisen sitoutumisen ja tuen (ja osallisuuden) lisääminen

5 **Communities** Enhance the role of Communities in the implementation of the World Heritage Convention:

Yhteisöjen roolin vahvistaminen ja tukeminen maailmanperintösopimuksen toteuttamiseksi

Hoito, hallinta ja käyttö

Kohteiden hoito on kasvanut tärkeäksi toimintalinjaksi, sen tukena on mm. käsikirjasarja ja raportit hyvistä käytännöistä ja menestystarinoista, kohteiden ja niissä toimivien verkostoja, suppeampia ja laajempia ohjelmia.

Maailmanperinnön eri sisällöistä on kehittynyt monenlaista toimintaa: opetusta ja tutkimusta, julkaisuja, uutta elinkeinotoimintaa ml. matkailu ja kohteiden esittely, oppimisalustoja (mm. maailmanperintökoulut), paikallisten toimijoiden yhteisöjä, yleisötoimintoja. Toimijoiden joukko on maailmanlaajuinen ja valtava.

Havaittuja maailmanlaajuisia uhkia - kaupunkikehitys, köyhyys, luonnonkatastrofit, saastuminen, massaturismi, asenteet (välinpitämättömyys). Yksittäisten kohteiden uhkista useimmin tavattuja ovat hoito ja hoitosuunnittelu, asuntotuotanto, laittomat toimet, maaliikenteen infra, maankäytön muutokset, turismin, kävijöiden ja virkistykseen vaikutukset.

Luettelon kohteiden tilaa seurataan

Kohteiden säilymistä seurataan. Raportit ja valtavat määrät dataa mahdollistavat myös monenlaista tutkimusta. Oppia kohteiden seurannoista hyödynnetään systeemin kehitystyössä: kohteena mm. osallistuminen, talous, Best Practices, hoidon tehokkuus – uusi opas 2023.

Ilmoitusvelvollisuudet kaikista toimenpide-ehdotuksista jotka saattavat vaikuttaa kohteen OUV:hen (SP), muutoksia tarkastellaan vaikutusten arvioinnein. Vaikutusten arviointien uusi opas 2022.

Käytössä ovat **reaktiiviset seurannat** ja suojelelun tila –raportit:

- todettu uhka OUV:n menettämisestä > Danger-lista
- menetetty OUV > listalta poistaminen.

Määräaikaissurannat alueittain.

Suomella on maailmanperintöstrategia

Suomi liittyi 1987. V:sta 1991 lähtien 7 maailmanperintökohdetta, joista 6 kulttuurikohdetta ja 1 luontokohde ja joista 2 ylikansallista kohdetta, 1 sarjakohde. Aielistalla on v:sta 2021 lähtien 2 kohdetta.

Yhteinen perintömme – Vårt gemensamma arv, kansallinen maailmanperintöstrategia – Nationell världsarvsstrategi 2015 - 2025 ja Yhteistä perintöämme vaalien – kansallinen maailmanperintöstrategian toimeenpanosuunnitelma vuoteen 2025

Vanha Rauma, laaja yhtenäisenä säilynyt puutaloalue, 1991

Suomenlinna, ainutlaatuinen sotilasarkkitehtuurin muistomerkki, 1991

Petäjäveden vanha kirkko, pohjoismaista puukirkkoarkkitehtuuria, 1994

Verlan puuhiomo ja pahvitehdas, maaseudulle syntynyttä teollisuutta, 1996

Sammallahdenmäen pronssikautinen hautaröykkiöalue, pronssikulttuurin kalmistoalue ja monumentti, 1999

Struven ketju, kuusi mittauspistettä, 2005

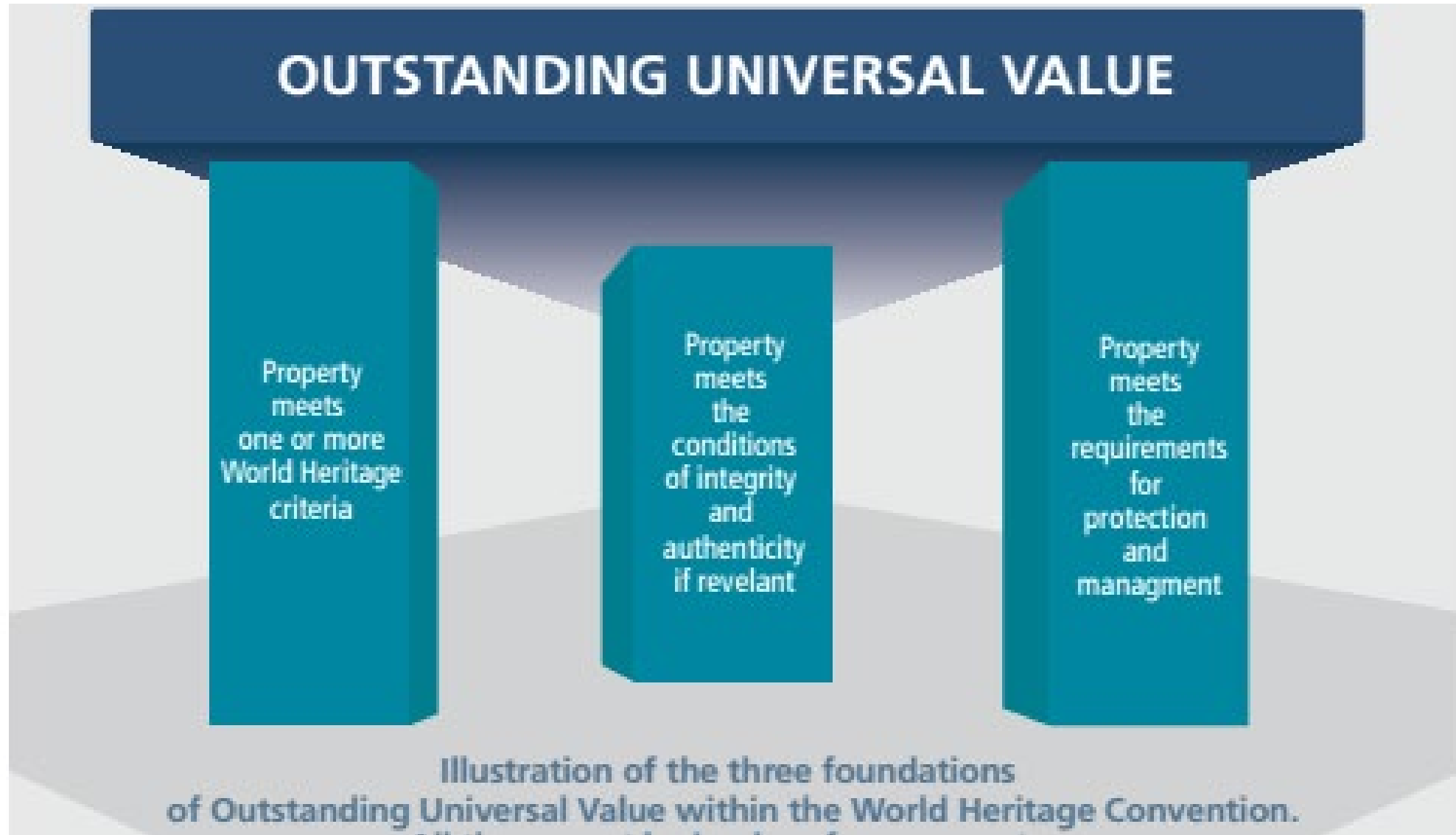
Merenkurkun saaristo (ja Korkearannikko), jääkauden jälkeisen maankohoamisen alue, 2006

- SIC. Kohteilla on muitakin arvoja, jotka eivät sisälly OUV:hen, mutta se miten niitä tunnustetaan ja käsitellään maailmanperinnön yhteydessä, vaikuttaa kohteen hoitoon ja suojeluun.

Käytön ohjaaminen kaavoissa, sopimuksissa ja ohjeistoissa

- Sopimusta toteutetaan yhteistyönä: OKM, YM, Mv, Mh, paikalliset toimijat, kuten kuntien ja kohteiden omistajat
- Strategian päälinjoissa ja toimenpiteissä: esim. 3.2 lakisääteinen suojelu kuntoon, hyvä hoito ja kestävä kehitys yhdessä, jatkuva monitorointi; selkeä hallinto, avoin yhteistyö ja osallistuminen, suunnitelmallinen viestintä, taidot, uusia avauksia ja mahdollisuuksia taloudelle, koulutus ja kasvatus
- Kohteiden hoidon keskiössä on OUV-arvo, perustelut kriteer(e)ille, arvoa ilmentävien attribuuttien suojelu, attribuuttien (ja kohteen) hoito + hallinta ja käyttö, kohteen rajat + suojavyöhyke + laajempi ympäristökokonaisuus.

Maailmanperintöarvo on keskeinen

Yhteensopivuudet pyritään tavoittamaan kv. ja paikallisen tason välillä

Lakisääteinen suojelu

MRL - kaavamerkinntät ”maailmanperintökohde”

KL - maailmanperintö-pykälät tekeillä

> Lakisääteinen suojelu toteutettu kohteiden nimeämisyvaiheessa

> Joskus suojelu ei ole riittävä, toteutumista seurataan raportoinnein

➤ Kaavoituksella suojelu – täyttävätkö kaavahierarkia ja -määräykset riittävän suojelun vaatimuksen? OUV:n säilyminen saattaa vaatia muidenkin arvojen suojelemista.

Hoidon vaatimukset : suunnitelma on olemassa ja hoito on järjestetty. Jos ei ole riittävä nimeämisen yhteydessä, toteutumista seurataan raportoinnein.

Muutosten hallinta

Muutokset OUV:hen ja rajoihin päätetään kv. tasolla

- SOUV, RSOUV – OUV-lausuma
- Vähäiset ja merkittävät rajojen muutokset
- Vanhemmissa OUV-lausumissa on puutteita, esim. attribuuttien osalta, niitä työstetään jälkikäteen.

Muutokset kohteen käytössä ja uhkat kohteelle ja sen OUV:lle:

- Ennakoilmoitukset ja vaikutusten arvioinnit käytössä
- OUV vaarassa > lievennykset ja tarkastukset,
- Kohteen luonne menetetään > pois maailmanperintöluettelosta

Kohteiden säilyttämisen ja hoidon luonne ja niiden käytännöt poikkeavat Suomen suojelukäytännöistä

Kansallinen lainsäädäntö

Termit

Käytännöt

Lainsäädäntö

- Ei mp-lakia, vaan säädöksiä on monissa laeissa: suojelulainsäädäntö rakennusperinnölle ja luontokohteille, KL, RL, YVA, SOVA, jne.
- Säädöksissä aukkoja, arviointien, hoidon ja hoitosuunnittelun osalta – ei lakisääteisiä, muutosten hallinnan menettelyjen osalta ovat käytössä YVA-menettelyt
- Muutoksia ja kohteisiin ja niiden ympäristöön kohdistuvia toimenpiteitä arvioidaan ja tarkastellaan tapauskohtaisesti
- Oikeustapauksia on harvoja ja oikeuskäytäntöä ollaan luomassa
- Kohteiden ”vapaaehtoisen” toiminnan ja lakisääteisen toiminnan rajoja ja vastuita hiotaan hoidon ja hoitosuunnittelun yhteydessä
- Kv. seuranta- ja muutosprosessit sekä oikeusprosessit ovat pitkiä ja hitaita.

Termistöissä ja sisällöissä on eroavuuksia

Eri merkitys kuin Suomen käytännöissä, esim. kulttuurimaisema

Ei käytössä Suomessa, esim. HUL

Suojelun sisällöt eivät täysin yhteensopivia – OUV, eheys (integriteetti), kulttuurikohteissa aitous (autenttisuus), arvojen ja attribuuttien erittely

Holistinen lähtökohta - kulttuuri- ja luonnonperintö yhdessä, niiden aineettomat ulottuvuudet, yhteydet laajempiin kokonaisuuksiin

Lakisääteiset osalliset eri toimenpiteissä – ohjeistoissa ja tavoitteena laajat osallistumiset

Tavoitteena pitkäaikaiset, ylisukupolviset sitoutumiset

Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a WH Context 2022

- 11 periaatetta – mm. arviointi ensin päätökset sitten, arviointi jatkuu varhaisesta vaiheesta päätöksentekoon asti, osallistumisen periaatteet, ammattilaistiimi, vaihtoehtoja tarvitaan, laajemmat kehykset ja kumulatiiviset vaikutukset, kytkentä hoitojärjestelmään, seurannat
- Kolme työkalua: 1 Perintö- ja suojeluarvot ja attribuutit, 2 Potentiaalisten vaikutusten tunnistaminen, 3 Potentiaalisten vaikutusten arvioiminen
- Sanakirja ja mallipohjat
- Tehdään joko osana lakisääteistä arviointia tai kohteen hankekohtaisena HIA-arviointina
- Iteratiivinen prosessi – kesto ja yhtymäkohdat

World Heritage property

WH buffer zone

World Heritage property

WH buffer zone

Wider setting

e 3.2. Example of World Heritage property (orange), its buffer zone (grey) and interdependency on its wider setting (yellow)

Kirjallisuutta ja aineistoja on runsaasti, esim.

Preparing World Heritage Nominations. 2nd ed. 2011.

Compendium of Standards for the Inscription of Cultural Properties to the World Heritage List.

Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, September 2023.

Managing Cultural World Heritage. Unesco, ICCROM, ICOMOS, IUCN. 2013.

Managing Natural World Heritage. 2013.

Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a World Heritage Context. 2022

Enhancing Our Heritage Toolkit 2.0. 2023

Maailmanperintökohteen hallinnan ja hoidon kehittämisen työkalut. Toim. Anna Riionheimo. ICOMOSin Suomen osasto. 2013.

www.unesco.org www.icomos.org